

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ У РОЛІ НАВЧАЛЬНИХ ДІЛЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

NADIA KORPACH

Wołyński Uniwersytet Narodowy im. Łesi Ukrainki w Łucku

На сучасному етапі розвитку суспільство зазнає моральної та матеріальної кризи, усе більше з'являються категорії людей, які потребують допомоги. Для вирішення соціальних проблем долучаються як соціальні інституції так і громадські організації.

Оскільки у соціальній сфері не вистачає професійно підготовлених фахівців для реалізації різних напрямів соціально-педагогічної діяльності, соціально-педагогічні заклади намагаються залучати до даної діяльності волонтерів. Сьогодні волонтерський рух в Україні набуває масового характеру, особливо серед молоді, у різних сферах суспільного життя: освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, економічній та інших сферах.

Роль волонтерства у соціальній сфері визнана на державному рівні, що знаходить своє підтвердження в окремих законодавчих документах, зокрема у Законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про соціальні послуги», «Про благодійництво та благодійні організації», в яких добровільна праця волонтерів визнається як необхідна та суспільно корисна. Закон України «Про волонтерський рух» визначає організаційні та правові засади здійснення волонтерської діяльності та розвитку волонтерського руху в Україні¹.

Що стосується дефініцій понять «волонтер», «волонтерство», «волонтерська робота» здійснимо короткий аналіз. Термін „волонтер” в перекладі з англійської мови означає «доброволець». У Законі України «Про соціальні послуги»² зазначено, що волонтер – особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову та вмотивовану діяльність, що має суспільно-корисний характер. Однак, термін «волонтерство» означає передусім діяльність на основі доброї волі. Відповідно до Загальної декларації волонтерів, яку прийнято на XI Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів 14 вересня 1990 року в Парижі,

1 Закон України „Про волонтерський рух”, Відом. Верхов. Ради, 23.02.2006, № 43.

2 Закон України „Про соціальні послуги” від 19.06.2003 р, Відом. Верхов. Ради, 2003, № 45, с. 358.

волонтерство – добровільна, активна, спільна або особиста участь громадянина в житті людських спільнот для реалізації його основних людських потреб та покращення якості життя, економічного і соціального розвитку³.

Що стосується терміну «волонтерська робота», то в Законі України «Про соціальні послуги»⁴ вона визначається як будь-яка соціальна, суспільно корисна, систематична і вмотивована неприбуткова діяльність фізичних та юридичних осіб, що проводиться шляхом виконання робіт, надання послуг громадянам, організаціям і суспільству загалом. Засади волонтерської діяльності: добровільність і добродійність, законність, гуманність і гідність, гласність, відповідальність, спільність інтересів і рівність прав її учасників, конфіденційність.

Проблему волонтерського руху у педагогічній науці досліджують ряд науковців. Зокрема, роль волонтерства як складової соціально-педагогічної роботи з молоддю обґрунтовано у роботах І. Зверєвої, Г. Лактіонової, С. Харченка. У дослідженнях О. Безпалько, Р. Вайноли, Н. Заверико, А. Капської, В. Петровича розкрито технології залучення та підготовки молоді до волонтерської діяльності. У роботах О. Кузьменка, С. Толстоухової висвітлено особливості роботи волонтерів у центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Варто зазначити, що волонтерська робота не є спонтанною чи фрагментарною, а спрямовується на досягнення певних цілей і результатів. На думку І. Зверєвої, В. Бочарової, Р. Вайноли, А. Капської, Б. Шапірота ін. волонтерство сприяє соціалізації особистості, особистісному та професійному зрості, наданні послуг тим, хто цього потребує, реабілітації громадян з обмеженими можливостями та соціально вразливих груп населення, просвітництві населення та ін. Волонтерську роботу може виконувати кожна людина, незалежно від культурних й етнічних особливостей, релігії, віку, статі, фізичного та матеріального становища, що має високий рівень відповідальності, прагне вільно використовувати час, особистісні ресурси заради інших людей, не очікуючи винагороди.

Найважливішими рисами волонтерства, зазначеними у Записці Генерального секретаря ООН, адресованій Комісії соціального розвитку Економічної і соціальної ради ООН є: турбота про людей; солідарність і гуманна корисливість; духовність; багате джерело людського досвіду, нові інтелектуальні ресурси; етичний стандарт; участь і відповідальність як суть активної громадянської позиції; забезпечення надійної платформи для відновлення зв'язків між людьми; нове бачення соціальної дійсності.

Серед ресурсів волонтерського руху, перш за все, можна виокремити людські ресурси, оскільки волонтерами є люди, які на засадах добровільності беруть участь в роботі державних та громадських організацій. До них відносяться: діти та підлітки, волонтери-фахівці (психологи, педагоги, соціальні педагоги, юристи, лікарі та ін.), батьки, які мають проблемних дітей та об'єднуються в групи самопомоги, студенти.

3 А. Й. Капської (ред.), *Загальна декларація волонтерів, Технологізація волонтерської роботи в сучасних умовах*, К. УДЦССМ 2001, с. 4–5.

4 Закон України „Про соціальні послуги” від 19.06.2003 р., Відом. Верхов. Ради, 2003, № 45, с. 358.

Мотиви для вступу у ряди добровольців можуть бути самими різними: переконання етичного і релігійного характеру; потреба в спілкуванні, активності, реалізації своїх здібностей, суспільному і державному визнанні, добитися поліпшення діяльності соціальної установи. Варто зазначити, що у студентів-волонтерів особливі мотиви для добровільної соціальної роботи. Насамперед їх цікавлять професійні проблеми. Вони можуть бути як формальними - одержання заліку, проходження практики, написання дипломної чи курсової роботи, так і реальними - набуття фахових знань з майбутньої спеціальності, напрацювання навичок спілкування з клієнтами. Причому на відміну від підлітків-волонтерів, їх певною мірою хвилює проблема міжособистісної комунікації. Для них більше важливі спілкування з професіоналами в обраній спеціальності, знайомство з новими методиками і технологіями, все, що може їм допомогти у подальшому стати висококваліфікованими фахівцями.

Здійснюючи дослідження щодо організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу Бондаренко З.П. відмічає, що волонтерська діяльність сприяє розвитку різних специфічних соціальних ролей шляхом примірювання їх на себе, порівнювання, вибору: *аніматора, соціального організатора, менеджера, консультанта, консультанта-клініциста, наставника, посередника, експерта, адвоката, помічника, координатора* та ін⁵. Отже, завдяки виконанню волонтерської роботи людина стає дієздатним учасником суспільних відносин.

У свої науково-педагогічних працях О. Акімова, Т. Алексеєнко, О. Стецькова, Є. Холостова⁶ та ін. дослідників стверджують, що волонтерська діяльність сприяє соціалізації, реалізації професійних функцій, сприяє розвитку загальнолюдських цінностей та ознайомленню із субкультурами в соціумі.

Підтвердженням вищезазначеного є результати опитування серед студентів, що займаються волонтерською діяльністю. Вони зазначають, що волонтерська робота сприяє *соціалізації особистості, про що зазначили 60 %* опитаних, забезпечує засвоєння майбутніми фахівцями норм і суспільних поведінкових стереотипів – 50 %, нових соціальних ролей – 46 % студентів, допомагає переосмислити значення загальнолюдських цінностей – 60 % та ознайомлює із загальною культурою соціуму – 65 % опитаних.

Участь студентів у волонтерській діяльності підсилює їх академічний розвиток, сприяє формуванню громадянської позиції, загальнолюдських цінностей; конкретизації вибору подальшого працевлаштування; бажанню брати участь у цьому виді діяльності після закінчення вищого навчального закладу.

Яскравим прикладом того, що поряд з недержавними організаціями, намагаються розвивати волонтерську роботу й державні в Україні є діяльність

5 З.П. Бондаренко, *Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу*, Київ 2008, с. 201.

6 Е.В. Акімова, *Педагогическое волонтерство в деятельности детско-молодежных объединений*, Рязань 2006, с. 177.; Т. Ф. Алексеєнко, *Соціалізація особистості: можливості й ризики: Наук. метод. Посіб*, К.Пед. Думка 2007, с.152.

соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, де поряд із професійними соціальними працівниками працюють волонтери. В навчальних закладах також досить активно діють волонтерські групи та загони серед яких можна виділити Центр волонтерів «Довіра» у ВНУ імені Лесі Українки, волонтерські групи Ніжинського державного університету ім. М.Гоголя, Національного педагогічного університету ім. М.П.Драгоманова та ін.

Підготовка студентів у вищих навчальних закладах до волонтерської роботи здійснюється через: спеціально організовану практику; участь у благодійних акціях; акціях, спрямованих на збір і поширення інформації; проведення соціально-культурних заходів; участь у соціальних проектах.

Заслуговує на увагу і такий аспект як вивчення професійно орієнтованих дисциплін, до змісту яких входять знання про волонтерство. Так, навчальним планом підготовки майбутніх соціальних педагогів у ВНУ ім. Лесі Українки передбачено вивчення таких професійно орієнтованих дисциплін, як: «Соціальна педагогіка», «Вступ до спеціальності», „Соціально-правові основи діяльності дитячих і молодіжних організацій” тощо. Зокрема, під час вивчення навчальної дисципліни «Вступ до спеціальності», «Соціальна педагогіка» студенти вперше ознайомлюються з теоретичними засадами волонтерського руху. Під час вивчення курсу „Соціально-правові основи діяльності дитячих і молодіжних організацій” студенти мають можливість ознайомитись, що волонтерські групи є ресурсом соціально-педагогічної діяльності громадських організацій.

На V курсі студенти вивчають навчальну дисципліну «Методика організації волонтерського руху», мета якої – оволодіння майбутніми фахівцями методикою волонтерської роботи в сучасних умовах загострення соціальних проблем.

Базуючись на практичному досвіді залучення молоді до волонтерської діяльності, враховуючи наукові положення ми прийшли до висновку, що активізацію волонтерства у молодіжному середовищі необхідно здійснювати шляхом комплексної підготовки студентів до волонтерської діяльності. А відтак, майбутні соціальні педагоги активно відвідують Школу волонтерів, створену при Центрі волонтерів «Довіра» ВНУ ім. Лесі Українки. Здійснюючи підготовку волонтерів до практичної діяльності в процесі навчання в Школі волонтерів застосовуються різноманітні форми та методи: тренінги, лекції, бесіди, обмін досвідом тощо. Серед тренінгів, можна виділити навчальний тренінг «Комунікації зі зміни поведінки», в процесі якого студентська молодь мала можливість ознайомитись з проблемою репродуктивного здоров'я молоді, профілактикою поширення ВІЛ СНІДу.

Разом з тим проводились заняття щодо організації та проведення волонтерської вуличної роботи. В процесі заняття студентам було запропоновано намалювати свою ідеальну сім'ю та продемонструвати її. Після чого акцентувалася увага на доцільності відповідального ставлення до здоров'я, як чинника який сприятиме створенню щасливої сім'ї. Отриманні знання та вміння студенти змогли реалізувати у вуличній акції «Разом до здоров'я», яка відбувалася в центрі міста

Луцька в ході якої, разом з медичними працівниками, волонтери надавали інформацію молодим людям щодо збереження репродуктивного здоров'я, доцільності планування та створення сім'ї, та роздавали засоби контрацепції.

Прагнучи допомогти тим, хто цього потребує студентська молодь організовує та залучається до різних видів волонтерської діяльності. Так, здійснюючи волонтерську роботу майбутні соціальні педагоги мали можливість долучитися до проведення акції «Серце до серця», метою якої було збір коштів на медичну апаратуру для підтримки новонароджених дітей. До Великоднього свята була проведена акція «З теплом до дитини» для дітей, позбавлених батьківського піклування Притулку для дітей Служби у справах дітей Волинської обласної державної адміністрації (м. Рожище). Волонтерами були закуплені солодощі, кольорові олівці, зошити, кольоровий папір та роздані дітям. В процесі бесіди з дітьми старшої групи студенти-волонтери піднімали питання шкідливості куріння для здоров'я дитини та аморальної поведінки в суспільстві.

Здійснюючи навчальну та практичну волонтерську діяльність студенти співпрацюють з громадськими та державними організаціями. Зокрема, разом з Товариством Червоного Хреста волонтери центру «Довіра» привітали ветеранів Другої Світової війни з святом Перемоги у Волинській обласній лікарні та взяли участь у святковому параді.

Волонтери кафедри соціальної педагогіки також надають допомогу людям з обмеженими можливостями, зокрема надавали допомогу візочникам під час проведення акцій «Велопробіг заради життя». Волонтери допомагали візочникам зайняти стартові позиції, підтримували оплесками під час змагань, спілкувалися, допомогли організувати виставку-продаж виробів мистецтв, зроблених їхніми руками.

Отже, волонтерська робота забезпечує природне входження студентів у суспільство, включення у соціальні зв'язки, інтеграцію у різні типи соціальних спільнот. Залучення студентів до волонтерської діяльності формує професійно важливі якості, дає стимул як до волонтерської так і до професійної діяльності.

ROLE OF VOLUNTEERS IN PREPARATION FUTURE SOCIAL TEACHERS

NADIA KORPACH

ABSTRACT: The article is devoted to the dissection of the role of volunteers in a process of preparing future social teachers and peculiarities of volunteers work in the higher educational establishment.